

10 | KRČ – DVĚ SÍDLA V MINULOSTI, MNOHO TVÁŘÍ SOUČASNOSTI

Jiří Nemeškal

Katastrální území Krče zaujme pestrou mozaikou pražské zástavby. Nejstarší zástavba je lokalizována do oblasti při Kunratickém potoce a tvoří zbytky původních vesnic Horní a Dolní Krče (Votrubec, 1965). Jednalo se o klasické vesnické zázemí Prahy s několika sty obyvateli. Až do roku 1922, tedy roku připojení k Velké Praze, však obě části dělil rozdílný soudní okres. Zatímco Horní Krč spadala pod okres Královské Vinohrady, Dolní Krč patřila k okresu Nuselskému. Kromě těchto dvou kompaktních sídel se na dnešním katastru Krče nacházely vsi Nové Dvory a Jalové Dvory, usedlosti Ryšánka a Habrovka, ale i třeba dodnes stojící zájezdní hostinec U Labutě ležící při staré Vídeňské cestě. Významným impulzem pro rozvoj Dolní Krče bylo otevření pivovaru v 1. polovině 18. století. Oblast bývalé Dolní Krče představuje lokalitu, která prošla největší změnou během 20. století. Při výstavbě Jižní spojky v roce 1985 byla téměř celá obec s výjimkou domů táhnoucích se po svahu směrem k Ryšánce zdemolována a původní reliéf centra obce byl přeměněn. Z významných budov se nedochovala škola, částečně byl zbořen pivovar, jiné symboly Dolní Krče jako kaple svaté Anny nebo sokolovna dříve tvořící centrum zůstaly osamocené a upozaděné u vyvýšeného tělesa Jižní spojky.

Impulz pro rozvoj meziválečné Krče představovala stejně jako v sousedních čtvrtích Braníku nebo Podolí výstavba rodinných domů a posléze vilových čtvrtí na zemědělské půdě v okolí Velké Prahy ve 20. a hlavně 30. a 40. letech 20. století, která zcela změnila vnímání Krče na „obytnou městskou čtvrť s hojnými rodinnými koloniemi“ (Král, 1946; s. 107). Tato výstavba se koncentrovala na jižní svah Pankrácké plošiny, kde navazovala na vilovou zástavbu Braníka a táhla se od usedlosti Ryšánka až k dnešní stanici metra Kačerov a zaplňovala tak prostor mezi Dolní a Horní Krčí. Po druhé světové válce došlo k dostavbě rodinných domů na mezilehlých volných pozemcích.

Druhá lokalita připravená pro výstavbu vilové čtvrti, která se nachází jižně od původní budovy krčského nádraží, reprezentuje nedokončený ideál zahradních měst, s nimiž je od první poloviny 20. století spjata hned několik pražských čtvrtí. Idealizovaná představa o svébytném celku ležícím daleko od rušného a špinavého velkoměsta připomínala soudobou hlavní výhodu výstavby v suburbii. V případě Krče byly navrženy tři geometrické celky tvořené rodinnými domy a vilami. Realizace jednoho celku probíhala na rozparcelovaných polích patřících velkostatkáři a majiteli krčského zámku Tomáši Welzovi v těsné blízkosti Šimsova sanatoria. Ačkoli byla realizována jen malá část z původních plánů, dodnes patrná soustředná

kruhová uliční síť dává tušit dávný urbanistický záměr, ve kterém rodinné domy vytváří prstenec kolem centrální části s veřejnými budovami a službami. Ačkoli původní záměr počítal s typizovanými domy na parcelách o výměře 800 m² (Sečkář, 2013), individuální výstavba vytvořila v lokalitě pestrou mozaiku stavebních slohů a nevšedních dekorativních prvků.

Obrázek 10.1: Dolní Krč – náves s kapličkou v roce 1978 před výstavbou Jižní spojky.

Zdroj: Berný (2013).

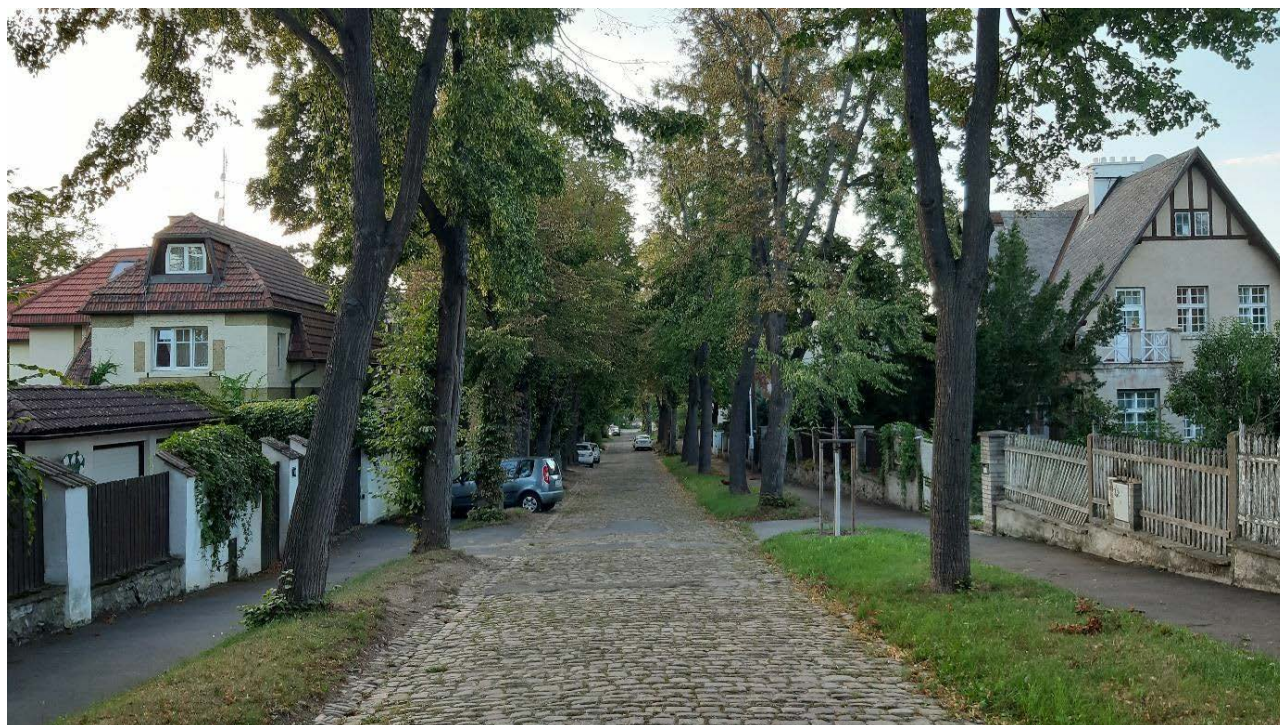
Navzdory tomu, že se čtvrť nachází u vlakového nádraží a byla obsluhována i autokarem a tvořila častý cíl cest Pražanů za rekreací, poptávka po bydlení zaostávala za představami. Příčiny neúspěchu uvádí soudobý pramen: „*Dlouhé období komunikačního interregua umrtvuje všechnu radost v novém bydlišti, neboť zaviňuje mnohé nepříjemnosti a strádání, jemuž nepřivyká každý velkoměšťan. Dostati se z domu i domů v nejisté době, po blátivých neupravených cestách, za tmy i osobní nejistoty, oslabí jistě potěšení ze zahrádky vlastního domu. Další obtíže vznikají z nedostatečného spojení s městem, když hlava rodiny nemůže používat rychlé komunikace k vykonávání úředních svých povinností ve vzdálených úřadech a děti k návštěvě školy. Podobné nesnáze se dostávají při nákupu, není-li na blízku vhodného tržiště, kde lze levně a pohodlně zásoby doplňovat*“ (Sečkář, 2013). Výstavba dalších segmentů zahradního města se zadržela a definitivní konec představ o koncentrickém zahradním městě přišel v roce 1928 s výstavbou Masarykových domovů, dnešní Thomayerovy nemocnice, která svým areálem částečně zasahuje do v minulosti plánované čtvrti. Přehled jednotlivých sídel tvořících meziválečnou Krč je k dispozici v tabulce 10.1 vytvořené na základě údajů ze statistického lexikonu obcí po sčítání 1930.

Historický vývoj obyvatelstva Prahy a jejích předměstí v první polovině 20. století, rezidenční a průmyslová předměstí

Název sídla	Charakter sídla	Počet domů	Počet obyvatel
Dolní Krč	ves	348	4 497
Horní Krč	ves	76	3 820
Ryšánka	nouzová roztroušená obydlí	195	1 151
Jalový Dvůr	ves	35	235
Horní Krč	nouzová roztroušená obydlí	22	133
Ryšánka	jednotlivý dům	1	33
Zelené Domky	skupina domů	2	28
Jalový Dvůr	nouzová roztroušená obydlí	3	14
Krč – celkem	osada	682	9 911

Tabulka 10.1: Sídla tvořící katastrální území Krče ve sčítání 1930.

Zdroj: Statistický lexikon (1934).

Obrázek 10.2: Nedokončené zahradní město u krčského nádraží.

Foto: Jiří Nemeškal (2020).

Další etapu představuje výstavba kolektivního bydlení, která započala již ve 30. letech a postupně měnila tvář částí Krče a Pankráce až do 80. let. V Krči najdeme několik etap výstavby (panelových) sídlišť, a to od jedněch z nejstarších a také nejmenších sídlišť v Praze – sídliště Zelená liška, přes na něj navazující sídliště Herálecká a Antala Staška, až po výstavbu velkých urbanistických celků sídlišť Pankrác, Krč a Jalodvorská.

První návrhy stavby sídliště přišly s vytvořením Regulačního plánu Prahy v roce 1927, tedy pět let po připojení Krče k Praze (Helikarová, 2015). O dalších pět let později již stály první funkcionalisticky pojaté domy budoucího sídliště. Idea tehdejších architektů a urbanistů vycházela z levicových myšlenek kolektivního bydlení, kterým by metropole řešila nedostatek nových bytů a zvyšování počtu obyvatel žijících v nouzových koloniích, které byly pro okraje Prahy 30. let typické. I v případě původního využití oblasti byl rys periferie znát. Přímo na pozdějším sídlišti byly zahrádkářské kolonie a při dnešní ulici Jeremenkova se táhla nouzová kolonie o rozloze 3,5 ha a 200 domech. Vzhledem k neexistenci přemostění Nuselského údolí byla Praha časově poměrně vzdálena, avšak již od roku 1930 byla nedaleká tramvajová trať na Pankrác protažena Budějovickou ulicí k dnešní stanici metra Budějovická, čímž celá oblast získala vhodné podmínky pro výstavbu obytného celku.

Budovy nového sídliště se vymykaly tradiční blokové zástavbě vnitřního města. Většina domů měla protáhlý půdorys a jen jeden z nich vytváří v prostoru přirozené centrum díky půdorysu ve tvaru písmene „L“. Ačkoli v této fázi budovy respektují uliční čáru, nechybí oplocení pozemků a stavby jsou převážně cihlové, jedná se o prvotní fázi sídliště. Domy jsou navrženy tak, aby v nich existovaly společné prostory a zařízení. Příkladem byla kolektivní prádelna nebo pavlačové chodby, ze kterých se vchází do bytů. Ostatní prvky kolektivního bydlení navržené architektem Antonínem Černým nebyly realizovány. Byty v těchto domech byly stavěny jako malometrážní (36 až 52 m²), z čehož plyne jejich zaměření i na nejchudší vrstvy Pražanů (Helikarová, 2015). Druhá světová válka přerušila výstavbu původně plánované čtvrti symetrické podle ulice Za Zelenou liškou. Další výstavba však pokračovala jen několik let po konci války, a to realizací řady domů v ulici Budějovická v rámci dvouletky 1947–1948.

Obrázek 10.3: Sídliště Zelená liška dostavěné sídlištěm Herálecká (tečkovaně).

Zdroj: Archwars (2016).

V 50. letech vstupuje na scénu nová technologie výstavby sídlišť – skládání dovezených betonových prefabrikátů přímo na stavbě. Původní urbanistický záměr byl modifikován, avšak dostavba příliš nenarušila celkový rozsah ani vnitřní strukturu lokality. Devět nově postavených domů typu G40¹ a jeden typu G55 dostalo jméno sídliště Herálecká. Výstavba nese prvky socialistického realismu, využívá ozdobné mříže u oken chodby, pilastry, římsy nebo domovní znamení, které jsou patrné i po soudobé rekonstrukci v duchu zateplování panelových domů a kontrastují s původní předválečnou zástavbou. Netypickým prvkem bylo podsklepení domů, plánované původně jako protiletecký kryt, což opět odkazuje na dobu svého vzniku v 50. letech. Pokračující výstavba mezi ulicemi Antala Staška a Olbrachtova v roce 1957 využívala podobných pětipatrových domů G40 a G57 v symetrickém uspořádání, avšak bez dekorativních prvků socialistického realismu. Zajímavostí je konstrukce 21 třípodlažních zděných domů typu T13, které dotvářely původní blokovou výstavbu z první

¹ Typ G40 byl původně vyvinut ve Zlíně (známém během období socialismu jako Gottwaldov) a měl 40 bytů, typ G57 měl 57 bytů.

poloviny 20. století. U obou sídlišť převažují dvou- a třípokojové byty, což odpovídalo i funkci sídliště jako sjednocujícího prvku různých vrstev a profesí obyvatelstva (Skřivanová a kol., 2016).

Šedesátá léta se nesla ve znamení výstavby prvních velkých sídlišť v Praze. Jedno z prvních začalo vyrůstat v roce 1964 v okolí Thomayerovy nemocnice v Krči. Stejnojmenné sídliště aspirovalo ubytovat ve 3800 bytech na 12 000 obyvatel (Vítek, 2007) a spolu s přilehlými celky Libuš, Lhotka a Novodvorská mělo vytvořit novou část města pro 50 tisíc lidí, která by byla svébytnou oblastí na okraji kompaktní zástavby metropole s veškerou občanskou vybaveností, službami, rekreací a odpovídající dopravou. Sídlíště je zajímavé svojí vertikální i horizontální členitostí (čtyř- až patnáctipodlažní domy) a jedním z prvních případů realizace mezonetových bytů v Praze (obrázek 4). Území neslo několik prvků, které byly v dalších letech využity při výstavbě největšího sídliště na Jižním Městě. Jednalo se o lokalizaci školních zařízení a ploch pro rekreaci dovnitř celku nebo o lokalizování obchodních pasáží na okraj při dopravně zatížené ulici Štúrova.

Obrázek 10.4: Mezonetové byty na sídlišti Krč.
Foto: Jiří Nemeškal (2020).

Další mohutná výstavba v 60. letech se odehrála na severozápadním okraji Krče, kde na pomezí katastrů Krče, Podolí a Nuslí vyrostlo sídliště Pankrác, které mělo podobnou kapacitu jako sídliště Krč (12 100 obyvatel, 3630 bytů, z toho přibližně polovina na území Krče; Kovaříková, 2014). Část sídliště Pankrác I spadající do Krče je tvořena unifikovanými sedmi- a jedenáctipodlažními domy zasazenými do všudypřítomných zelených ploch a doplněnými o školní budovy a nákupní středisko s obchodní galerií při ulici Pujmanové. Specifická je 220 metrů dlouhá nepřerušovaná řada domů, která opět tvoří určitou bariéru pro klidnější vnitřek urbanistického celku se základní školou. Je nutné dodat, že výstavba pankráckého sídliště měla velký význam při řešení bytového problému celé Prahy (Votrubec, 1965).

Poslední velké sídliště vzniklo v Krči až na konci 80. let v okolí bývalého statku Jalové Dvory. Urbanistická koncepce postavených budov se odlišuje od sídlišť 60. let horizontální členitostí a vytvářením polouzavřených formací, které jsou typické pro jiná sídliště sklonku 80. let jako Velká Ohrada, Barrandov nebo Jihozápadní Město.

Rozvoj po roce 1989 Krči nepřinesl vznik nových urbanistických celků a spíše se jedná o nahrazení individuálních budov, výstavbu solitérních bytových či kancelářských domů nebo přestavbu stávajících přirozených center. Nejvýraznější proměnou prošla oblast při stanici metra Budějovická. Původně byl prostor z velké části vyplněn dřevěnou hasičskou zbrojnicí a pro potřeby až 1250 žáků byla v roce 1961 v souvislosti s výstavbou sídlišť otevřena základní škola Poláčkova. Začátkem 70. let byla hasičská zbrojnice posunuta o několik set metrů směrem na Habrovku, aby na jejím místě mohla být v roce 1974 otevřena stanice metra Budějovická na nejstarším úseku pražského metra. Výhodná poloha na tepně pražské dopravy se začala projevovat již za socialismu. Postavena byla poliklinika a hotel. V roce 1981 byl otevřen obchodní dům s charakterizujícím názvem Dům bytové kultury (DBK). Zajímavostí je, že v budově sídlila od roku 1991 první prodejna značky IKEA v Československu, a to až do roku 1996. V této době již na Budějovické stály první výškové budovy využívané bankovními institucemi. Začátek 21. století znamená pro tuto oblast intenzivní zastavování volných ploch vícepodlažními budovami až do současného stavu, kdy je Budějovická hlavním centrem Krče a přilehlého okolí. Do budoucna se počítá s rozvojem lokalit spojených s výstavbou linky metra D, která by měla Krč obohatit o čtyři stanice v roce 2028. Zbořené centrum Dolní Krče by tak znovu mohlo ožít, byť s jinou funkcí a zcela novou podobou.

Vývoj počtu obyvatel, domů a bytů

Graf vývoje počtu obyvatel koresponduje s výše popsaným rozvojem jednotlivých typů zástavby. Klasický mírný nárůst počtu obyvatel a domů do začátku 20. století je typický pro většinu čtvrtí vnějšího města ležících dříve na periferii. Prudký růst začíná s výstavbou vilových čtvrtí ve 20. a hlavně 30. letech, kdy se počet obyvatel více než zčtyřnásobil. Padesátá

léta s výstavbou malých sídlišť v součtu zaznamenávají nárůst jen mírnější (cca o $\frac{1}{5}$), ačkoli se v případě sídliště Antala Staška jednalo téměř o 1000 bytů (Votrubec, 1965). Výstavba dvou velkých sídlištních celků v 60. letech přinesla Krči nejvíce obyvatel v historii, a to 34 tisíc. Od tohoto roku ale počet obyvatel pozvolně klesá a v porevolučním období osciluje kolem 27 tisíc. Tento aspekt svědčí o vysoké atraktivitě lokality, která nabízí výborné dopravní spojení do jádra Prahy, přítomnost několika velkých nódů služeb a pracovních příležitostí a relativně rozsáhlý a různorodý bytový fond od vilových domů přes sídlištní byty až po nově postavené obytné projekty. Nově postavené byty jsou v současnosti takřka výhradně v několikapatrových bytových domech. Zatímco počet bytů i po dokončení velkých sídlišť v 60. letech zvolna roste, počet domů zůstává takřka stejný, a dokonce je mezi lety 1980 a 1991 patrný jejich úbytek způsobený demolicí centra Dolní Krče.

Vývoj sociálního prostředí a věkové struktury

Taktéž věková struktura reaguje na etapy výstavby v katastru. V roce 1930 obyvatelstvo Krče reprezentuje tradiční periferii, která má oproti centru Prahy mladší obyvatelstvo. Podíl dětí do 15 let věku přesahoval 20 %, zatímco celá Praha měla o 5 procentních bodů méně. Na druhou stranu v Krči již v roce 1930 žilo 16,85 % starších 65 let, což je ve srovnání s celopražským průměrem (5,2 %) nebo i s okolními katastry nevídané číslo. Vysvětlením je dokončení Masarykových domovů o dva roky předtím, které primárně sloužily jako starobinec a chudobinec pro účely celé Velké Prahy (Moschelesová, 1937).

Z výše uvedených etap výstavby je patrné, že mladé, ekonomicky aktivní obyvatelstvo přicházelo ve velkém bydlet do Krče po druhé světové válce až do 60. let. To se promítá do věkové pyramidy roku 1991 výrazným podílem osob ve věku 45 až 49 let a dále i starších kohort. Tento jev se projevuje i na zvýšeném podílu mladistvé populace ve věku 10 až 24 let, která přirozeně dokresluje význam výstavby sídlišť pro mladé rodiny s dětmi. Mladé rodiny s předškolními dětmi jsou naopak v Krči v roce 1991 zastoupeny jen málo.

Současnost reprezentovaná rokem 2019 ukazuje na stabilní zástavbu bez velkých změn po roce 1989. Zároveň je patrná generační obměna na sídlišťích. Zatímco se mnozí obyvatelé po roce 1989 vystěhovali, čímž následovali obecný trend suburbanizace, lokalizace sídlišť v blízkosti služeb a atraktivních pracovních příležitostí a zároveň s rychlým dopravním spojením do vnitřní Prahy společně s regenerací domovního a bytového fondu představuje atraktivní bydliště pro obyvatelstvo ve středním věku, a to v rozmezí 30 až 50 let. Naopak dětská složka ve věku 0 až 14 let nepředstavuje se zastoupením 13 % výrazně početnou kategorii. Tento nesoulad s početným zastoupením osob v mladém středním věku může být vysvětlen zřetelně nevyrovnaným poměrem mužů a žen s vyšším zastoupením mužů.

I v případě Krče se projevuje demografické stárnutí a prodlužování naděje dožití a lidé v postproduktivním věku tvoří 23 % populace.

Sociální status lokalit znázorňuje pro meziválečné období cenová mapa stavebních pozemků z roku 1939. Zobrazuje tzv. stopceny, kterými tehdejší vláda zabráňovala spekulaci s pozemky ve finančně nejisté době druhé republiky. Katastr Krče díky protáhlému tvaru vzdalujícímu se od kompaktního města tehdejších let názorně dokumentuje koncentrický gradient města popisovaný již autory chicagské školy (Burgess, 1925). Severozápadní části Krče při hranici s Nuslemi a Podolím mají nejvyšší ceny pozemků, přičemž jejich cena se s přibývajícím vzdáleností od centra snižuje až na pětinu. Výjimku tvoří dva výše popisované svébytné celky. Prvním je sídliště Zelená liška, kde průměrná cena přesahuje 1000 Kč za m², což ale stejně nedosahuje na ceny v sousedních Nuslích, kde proběhla meziválečná bytová výstavba ve větším měřítku. Druhou anomálii představuje nedokončené zahradní město při krčském nádraží, avšak ani zde nemůžeme mluvit o vysokých cenách, neboť průměrná cena je přibližně dvoutřetinová oproti kvalitativně podobné výstavbě na Spořilově. V celopražském srovnání je obyvatelstvo Krče v meziválečných letech hodnoceno jako sociálně slabé (Moschelesová, 1937; Semotanová a kol., 2015).

Pohled na socioekonomický status lokalit Krče nabízí mapa z roku 1970. V kartogramu zobrazený podíl obyvatel se středoškolským a vysokoškolským vzděláním vztažený k počtu obyvatel starších 15 let jasně ukazuje diferencovaný vývoj jednotlivých částí Krče. Nejvyšších hodnot dosahovala čerstvě postavená sídliště Pankrác (45,4 %) a Krč (38,3 %). Zvyšující se vzdělanost obyvatel Československa se týkala hlavně mladších generací, které tvořily základ nově přistěhovalých na právě dokončená sídliště. Druhým typem urbanistického obvodu s vysokým podílem vzdělanějších lidí (40,2 %) je padesát let staré torzo zahradního města, kam se stěhovali již v době jeho výstavby lidé s vyšším sociálním statutem a kde tento stav přetrval až do 70. let. Naopak starší sídliště Zelená liška/Herálecká a Antala Staška ze 40. a 50. let díky své rezidenční stabilitě si převážně uchovávala vzdělanostní strukturu z tehdejší doby s podíly 27,2 %, resp. 32,9 %. Tyto hodnoty odpovídají i průměrnému podílu v celé Praze (30,5 %). Nejnižší vzdělanost vykazovala oblast Krčského údolí, Dolní Krče a Ryšánky, tedy původní jádro venkovského osídlení, kde se i přes výstavbu desítek rodinných domů od 30. let udržel ukazatel podílu středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných na úrovni 20 %.

Obdobně jako v případě podílu středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel se prostorově chová i jejich rozdělení podle zaměstnání. Největší zastoupení dělníků je v urbanistických obvodech Krčské údolí (58,3 %), Dolní Krč (52,3 %) a Ryšánka (49,9 %). Oproti tomu nejvyšší podíl zaměstnanců je v obvodě Krčská nemocnice (67 %), na sídlišti Pankrác (64 %) a v zahradním městě u krčského nádraží (60 %). Průměrné hodnoty za celou Krč díky vnitřní polarizaci nebyly nijak odlišné od průměrných hodnot celé Prahy.

Rok 2011 symbolizující postsocialistickou dobu taktéž pracuje s podílem vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných lidí. Celkové zvýšení vzdělanosti populace se promítlo i do všech urbanistických obvodů Krče. Prostorový vzorec ale určitou změnou prošel. I nadále si vysoký podíl uchovává zahradní město (65,9 %) a velmi nízké hodnoty také obvody Krčské údolí (25 %), Zálesí a obvod Na jezerech (oba 41 %). Příčinou je velmi nízký počet obyvatel, mj. způsobený i demolicí centra staré Dolní Krče, a existence ubytoven přebudovaných na levné byty. Nejvyšší hodnotu má nově sídliště Jalodvorská (70 %), které bylo dokončeno koncem 80. let: projevil se tu podobný efekt jako v minulém období u sídlišť Krč a Pankrác. Velmi vysoký sociální status má i Ryšánka a Horní Krč se zástavbou vil a rodinných domů (obě 67,6 %) a atraktivní oblast Budějovické náměstí (65,5 %). Selektivní situace je u starších sídlišť. Stejně jako v případě cen pozemků v roce 1939 hraje zásadní roli vzdálenost do centra Prahy a s ní spojená dopravní obslužnost. Z tohoto důvodu má mnohem větší zastoupení lidí s vyšším sociálním statusem sídliště Pankrác (65, 7 %) než sídliště Zelená liška/Herálecká, Antala Staška a Krč (okolo 58 %).

Krč patří s podílem 12 % mezi místa se středně vysokou koncentrací cizinců v Praze. Z toho jsou nejvíce zastoupeni Ukrajinci (30 %), Slováci (17,4 %), Vietnamci (12,7 %) a Rusové (7,3 %), tedy čtyři nejzastoupenější skupiny cizinců v metropoli. Ostatní skupiny nedosahují podílu 5 %. Vyšší zastoupení Ukrajinců je na sídlišti Krč a v lokalitě krčské nemocnice, kde je i nadprůměrný podíl Slováků. Vietnamci a Rusové mají nadprůměrné zastoupení na všech krčských sídlištích, přičemž u Rusů je patrná preference centru bližšího sídliště Pankrác.

Literatura:

BURGESS, E. W. (1925): The Growth of the City: An Introduction to a Research Project. In: Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie, R. D.: *The City*, Chicago, 47–62.

HELIKAROVÁ, K. (2015): *Domy s malými byty Ústřední sociální pojišťovny a obce pražské, realizované mezi lety 1932 a 1939, na "Zelené lišce" v Praze, na Pankráci*. Univerzita Karlova, Praha.

KOVAŘÍKOVÁ, T. (2014): *Sídliště jako styl života: sídliště v Praze a Bratislavě*. Univerzita Karlova, Praha.

KRÁL, J. (1946): *Zeměpisný průvodce Velkou Prahou a její kulturní oblastí*. Melantrich, Praha.

MOSCHELESOVÁ, J. (1937): The Demographic, Social and Economic Regions of Greater Prague: A Contribution to Urban Geography. *Geographical Review*, 27 (3): 414–429.

VOTRUBEC, C. (1965): *Praha, zeměpis velkoměsta*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.

SEČKÁŘ, A. (2013): O krčských urbanistických plánech. Dostupné z: <http://www.krc-historie.cz> [cit. 22. 7. 2020]

SEMOTANOVÁ, E. a kol. (2015): *Ottův historický atlas Praha*. Ottovo nakladatelství, Praha.

SKŘIVANOVÁ, L., ŠVÁCHA, R., NOVOTNÁ, E., JIRKALOVÁ, K. (2016): *Paneláci*. Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Praha.

VÍTEK, J. (2007): *Výstavba Prahy ve druhé polovině 20. století: pražské panelstory*. Inženýrská a realitní organizace Praha, Praha.

Zdroje dat:

ARCČR 500 (2016): Databáze vektorových GIS vrstev.

ARCHWARS (2016): Sídliště Zelená liška. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/obrazem/sidliste/r~07e99ceadee411e58a2b0025900fea04/> [cit. 22. 7. 2020]

BERNÝ (2013): Fotogalerie Krčské stavby – kaplička. Dostupné z: <http://www.krc-historie.cz> [cit. 22. 7. 2020]

BOHÁČ, A. (1923): *Hlavní město Praha: studie o obyvatelstvu*. Státní úřad statistický, Praha.

BOHÁČ, Z. (1976): Tisíciletý vývoj Prahy. *Historická geografie*, 14–15: 19–54.

BROŽ, J. (1899): Nejnovější a nejúplnější plán královského hlav. města Prahy, Karlína, Žižkova, Královských Vinohradů, Vršovic, Nuslí, Smíchova a nejbližšího okolí. 1:12 000. Dostupné z: http://mapy2.natur.cuni.cz:8080/geonetwork/srv/cze/catalog.search#/metadata/dc3669e-e-843d-4d9a-9b6f_batch7_layer_D1_00258_00015_300dpi [cit. 22. 7. 2020]

C. K. MÍSTODRŽITELSTVÍ (1872): *Seznam míst v království českém podle výsledků sčítání lidu z 31. prosince 1869*. C. k. místodržitelství, Praha.

C. K. MÍSTODRŽITELSTVÍ (1913): *Seznam míst v království Českém*. C. k. místodržitelství, Praha.

C. K. VOJENSKÝ ZEMĚPISNÝ ÚSTAV (1887): Mapa zastupitelských a soudních okresů Kr. Vinohradského a Jílovského, které tvoří cís. král. politický a školní okres Král. Vinohradský upravená v c. k. vojenském zeměpisném ústavu. 1:25 000. Dostupné z: http://mapy2.natur.cuni.cz:8080/geonetwork/srv/cze/catalog.search#/metadata/dc3669e-e-843d-4d9a-9b6f_batch7_layer_D1_00028_00014_00001_300dpi [cit. 22. 7. 2020]

CÍS. KR. STATISTICKÁ ÚSTŘEDNÍ KOMISSE (1885): *Podrobný seznam míst v Čechách (podle sčítání 1880)*. Alfred Hölder, Vídeň.

CÍS. KR. STATISTICKÁ ÚSTŘEDNÍ KOMISSE (1893): *Podrobný seznam míst v Čechách. Nově zmapován na základě výsledků sčítání lidu ze dne 31. prosince 1890*. Alfred Hölder, Vídeň.

CÍS. KR. STATISTICKÁ ÚSTŘEDNÍ KOMISE (1904): *Lexikon obcí pro království a země na říšské radě zastoupené: zpracován na základě výsledků sčítání lidu ze dne 31. prosince 1900. IX., Čechy*. C.k. statistická ústřední komise, Vídeň.

ČSÚ (1970): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970. Elektronická databáze dat, upraveno podle Statistického lexikonu. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (1980): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2019a): Databáze migrace v ZSJ Prahy. Interní databáze. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2019b): Obyvatelstvo a rozloha katastrálních území Prahy 2000-2019. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2020): Obyvatelstvo podle pohlaví a věkových skupin v urbanistických obvodech Prahy k 31. 12. 2019. Český statistický úřad, Praha.

ČÚZK (2020): Originální mapy stabilního katastru 1836–1843. 1:2 880. Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha. Dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html> [cit. 22. 7. 2020]

HURTIG, A. (1891): Polohopisný plán hlavního města Prahy. 1:4 000. Dostupné z: <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/19904> [cit. 22. 7. 2020]

IPR (2020a): Archiv leteckých snímků (Ortofotomap). Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Dostupné z: <https://app.iprpraha.cz/apl/app/ortofoto-archiv/> [cit. 22. 7. 2020]

IPR (2020b): Fotogalerie sídliště Krč. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy.

PALACKÝ, F. (1848): *Popis králowství Českého: čili Podrobné poznamenání všech dosawadních krajůw, panstwí, statkůw, měst, městeček a wesnic, někdejších hradůw a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, z udáním jejich obywatelstwa dle popisu r. MDCCCLIII vykonaného*. J. G. Kalve, Praha.

PŘÍSPĚVATELÉ OPEN STREET MAP (2020): Databáze vektorových GIS vrstev. Dostupné z: openstreetmap.org [cit. 22. 7. 2020]

REGULAČNÍ PLÁNY STÁTNÍ REGULAČNÍ KOMISE (1939): Stopceny. Ceny stavebních pozemků 1:2 880. Geoportal hl. m. Prahy. Dostupné z: <https://app.iprpraha.cz/apl/app/srk/>. [cit. 22. 7. 2020]

ŘSCP (2020): Cizinci v Česku. Interní anonymizovaná databáze. Ředitelství služby cizinecké policie ČR, Praha.

STATISTICKÝ LEXIKON (1934): *Statistický lexikon obcí v Republice československé. Na základě sčítání lidu z 1. prosince 1930. Díl I. Čechy*. Orbis, Praha.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ (1934): *Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Díl I. Růst, koncentrace a hustota obyvatelstva, pohlaví, věkové rozvrstvení, rodinný stav, státní příslušnost, národnost, náboženské vyznání*. Státní úřad statistický, Bursík a Kohout, Praha.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ A MINISTERSTVO VNITRA (1955): *Statistický lexikon obcí Republiky československé*. Státní úřad statistický a ministerstvo vnitra, Praha.

STAVEBNÍ ÚŘAD ODBOR II (1909–1914): Orientační plán Prahy a obcí sousedních. Praha, 1:5 000. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/22529> [cit. 22. 7. 2020]

URRLAB (2013): Administrativní hranice katastrálních území Hlavního města Prahy 1921–2011. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Urbánní a regionální laboratoř, Praha. Dostupné z: <http://www.historickygis.cz/shp-vrstvy> [cit. 22. 7. 2020]

ÚSTŘEDNÍ KOMISE LIDOVÉ KONTROLY A STATISTIKY A MINISTERSTVO VNITRA (1966): *Statistický lexikon obcí ČSSR 1965: podle správního rozdělení 1. ledna 1965, sčítání lidu, domů a bytů 1. března 1961*. Ústřední komise lidové kontroly a statistiky a ministerstvo vnitra, Praha.